

Kleine zwartkop (*Sylvia melanocephala*) bij Eastermar

Arend Timmerman

Het ringen van vogels draait meestal om een relatief beperkt aantal (bekende) soorten. Maar een enkele keer zit er iets bijzonders tussen. Dat overkwam Arend Timmerman in Eastermar bij de Burgumermar. Van de vangst van een Kleine zwartkop doet hij hier verslag.

Vogels ringen aan de meeroever

Sinds 1983 vangt en ringt onze ringgroep, eerst incidenteel, later in het weekend op reguliere basis, voornamelijk zangvogels aan de oostoever van de Burgumermar. Zaterdag 25 augustus was het slecht weer. We besloten uit te wijken naar maandagmorgen. En dat was een prima besluit, want hoewel het bewolkt was, was het droog en de zuidwestenwind was zwak (1 B). De netten hingen mooi tussen de stokken. In de tweede controleronde, net na 8.00 uur, kwam Germ de Vries sneller dan normaal terug naar de ringershut. Hij vertelde langs een net gelopen te zijn waarin - dacht hij - ook een Zwartkop hing. Na een paar passen meende hij toch iets afwijkends aan de vogel te zien. En terug zag hij een vogel die hij - vertelde hij in de hut - als een Kleine zwartkop determineerde. Verbazing bij mij! Heb je het wel goed gezien? Is het niet wat anders? Die kennen we alleen uit de vogelgidsen. De vogel zat in het leefnet dat hij bij zich had. Eenmaal eruit was het wel duidelijk: onmiskenbaar een Kleine zwartkop. Ook de geraadpleegde boeken bevestigden dat. Inmiddels was ook Bareld Storm gearriveerd. Beiden maakten een aantal foto's voordat de vogel werd losgelaten en nadat hij was geringd en de biometrie,

ruï en een korte beschrijving was gemaakt. "Onze" Kleine zwartkop was een mannetje, ouder dan één jaar en volop in de ruï.

De Kleine zwartkop van Eastermar

De Kleine zwartkop behoort tot het geslacht Grasmus (*Sylvia*) en is niet groter dan 12 à 14 cm. De "onze" had een vleugellengte van 59 mm en woog 10,9 gram. Dat is dus nogal wat kleiner dan een Huismus die bijna driemaal zoveel weegt. Een niet te missen kenmerk van deze soort is de zeer opvallende rode oogrand en de ook bijna rode oogring (figuur 1). De kop heeft een opvallende zwarte kap die onder het oog doorloopt en scherp begrensd wordt door de witte keel, maar minder contrasteert met de (blauw)grijze veren van de rug. Omdat de vogel in de ruï was, zagen de borstveren er slordig uit. Het wit van de keel ging geleidelijk over in geruïde en ongeruïde vuilwitte en grijze, soms nieuwe donkerder buikveren. Maar de lichtere veren overheersten. Tussen de pootjes en de staart overheersten vuilwitte veren. De flanken waren weer grijzer. De staartveren, de langste was 58,3 mm, hadden van buiten naar binnen gezien een teruglopend patroon van witte vlekken (figuur 2). De buitenste staartpen was aan de smalle schachtzijde grotendeels

Figuur 1. Kleine zwartkop man na één kalenderjaar, 28 augustus 2018 Eastermar (foto Bareld Storm).

Figuur 2. Kleine zwartkop man na één kalenderjaar, 28 augustus 2018 Eastermar (foto Germ de Vries).

wit. De één na buitenste had zowel rechts als links een verschillend, maar veel kleiner wit patroon. En de volgende, aan de linkerzijde - de rechter pen ontbrak - had nog minder wit. De hoofdkleur van de staartveren was dezelfde als die van de rug. De pootjes waren licht gekleurd en op de smalste zijde 1,5 mm dik. De snavel was 9,8 mm lang; de bovensnavel was veel donkerder dan de ondersnavel en de snavelpunt was donker. De vogel was in slagpenrui met nog zeven oude veren uit de ruiperiode van 2017 en ruide drie pennen (ruiscore 6). Een bewijs dat het een oude vogel (na eerste kalenderjaar) betrof. De binnenste armpennen (tertials) waren ook in de rui en kortgeleden verloren.

Op 8 oktober werd dezelfde vogel teruggevangen. De rui van de handpennen was vrijwel klaar; alleen de buitenste twee pennen waren nog niet volgroeid (ruiscore 41). De vogel woog nu 11,5 gram. Gedurende zijn verblijf bij Eastermar werd de rui dus (vrijwel) voltooid en slaagde de vogel erin op gewicht te blijven. Dit is de vierde vogel die in Nederland langere tijd op dezelfde plaats bleef (vergelijk tabel 1).

Herkomst

De Engelse naam van deze soort is *Sardinian warbler*. Dat wijst er al op dat we met een zangvogel te maken hebben uit het Middellandse Zeegebied. Daar is de Kleine zwartkop broed- en trekvogel. Een deel van de westelijke populatie overwintert in Noord-Afrika. De oostelijke populatie zou wel geheel trekvogel zijn en overwintert verder oostelijk in Europa en Azië. Af en toe komen vogels, bij ons vreemd genoeg alleen mannetjes, naar noordelijke streken. Mogelijk spelen perioden van warm weer hierbij een rol.

Waarnemingen in Nederland

Opmerkelijk is dat er nog nooit vrouwtjes zijn gezien in ons land. Er waren tot nu toe negen exemplaren gemeld en door de Commissie Dwaalgasten van de N.O.U. geaccepteerd. Twee ervan waren gevangen en geringde mannetjes, waarvan één exemplaar werd geringd op de Mokkebank. "Onze" vogel is dus de tiende Kleine zwartkop voor Nederland, de tweede voor Fryslân en de eerste zomerwaarneming.

Op de volgende locaties en data werden Kleine zwartkoppen gezien of gevangen en geringd:

Tabel 1. Waarnemingen van Kleine zwartkoppen in Nederland (bron: Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna).

Nr	Datum	Plaats
1	14-12-1980 t/m 22-02-1981	Amsterdam (NH)
2	13-05-1983	Eemmond (GR)
3	20-05-1991 (ringvangst)	Eemmond (GR)
4	26 t/m 29-05-1983	Texel (NH)
5	30-10 t/m 22-11 1993	De Marne (GR)
6	8 t/m 14-05-1985	Texel (NH)
7	12-11 t/m 29-12-1995	Bergen (NH)
8	20-05 1996 (ringvangst)	Súdwest-Fryslân (FR)
9	26 t/m 27-04-2006	Bergen (NH)

Wie meer details ervan wil weten, kan de website van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna van de Nederlandse Ornithologische Unie en Dutch Birding raadplegen.

Arend Timmerman
Achterweg 4
9261 VX Eastermar
a.timmerman@zonnet.nl